

POSTANOWIENIE

Dnia 6 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania R. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Zabrze

o emeryturę z tytułu pracy w warunkach szczególnych,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 6 grudnia 2023 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 24 marca 2022 r., sygn. akt III AUa 744/21,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. nie obciąża skarżącego kosztami postępowania kasacyjnego strony pozwanej.

[SOP]

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu po ponownym rozpoznaniu sprawy, po wyroku Sądu Najwyższego z 25 lutego 2021 r., III USKP 34/21, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Opolu z 26 czerwca 2018 r. i oddalił odwołanie R. K. od decyzji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrze z 6 grudnia 2017 r., odmawiającej mu prawa do wcześniejszej emerytury wobec braku wymaganych 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Uzupełniając materiał dowodowy o dalsze zeznania świadków Sąd Apelacyjny stwierdził, iż w spornym okresie od 7 grudnia 1974 r. do 13 kwietnia 1978 r. wnioskodawca będąc zatrudniony jako pomocnik operatora nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym

wymiarze z wykazu A, dział V, poz. 3 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.

Na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. w związku z potrzebą wykładni przepisów wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, a mianowicie § 1 ust. 1 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w zakresie dopuszczalności oceny, czy praca na określonym stanowisku, wykazana w świadectwie pracy, jest pracą w szczególnych warunkach – wystarczające jest stwierdzenie, że jako pracę w szczególnych warunkach w świadectwie pracy wskazano pracę na stanowisku, które nie odpowiada stanowiskom wymienionym w zarządzeniach resortowych wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., czy też dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego (decydującego) znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy (faktycznie wykonywana praca). Występuje też potrzeba wykładni przepisów regulujących kryteria i granice dopuszczalności środków dowodowych, w tym czy dowodami ze świadków można ustalać faktyczny charakter wykonywanych przez ubezpieczonych prac, czy też jest to niedopuszczalne wobec zachowanych dokumentów w postaci np. angaży pracowniczych.

Na podstawie art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. w związku z potrzebą wykładni przepisów wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, a mianowicie § 2 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w zakresie dopuszczalności oceny, czy praca na określonym stanowisku, wykazana w świadectwie pracy, jest pracą w szczególnych warunkach – wystarczające jest stwierdzenie, że jako pracę w szczególnych warunkach w świadectwie pracy wskazano pracę na stanowisku, które nie odpowiada stanowiskom wymienionym w zarządzeniach resortowych wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., czy też dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego (decydującego) znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy (faktycznie wykonywana praca). Zachodzi potrzeba

wykładni przepisów regulujących kryteria i granice dopuszczalności środków dowodowych, w tym czy dowodami ze świadków można ustalać faktyczny charakter wykonywanych przez ubezpieczonych prac, czy też jest to niepotrzebne wobec zachowanych dokumentów prywatnych w postaci np. angaży pracowniczych.

Pozwany wniósł o nieprzyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

Negatywna ocena wynika z przyczyn metodycznych i merytorycznych.

Skarga kasacyjna jest szczególnym środkiem zaskarżenia, co tłumaczy stawiane jej szczególne wymagania, w tym przede wszystkim na etapie przedsądu.

Zasadniczy dysonans wynika z tego, że skarżący we wniosku nie odwołuje się do podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., bowiem jedynie ta podstawa przedsądu ma na uwadze indywidulany interes skarżącego w przyjęciu jego skargi kasacyjnej do rozpoznania. Chodzi o to, że skarżący we wniosku nie odwołuje się do tej podstawy przedsądu i zarzutu naruszenia przepisu z wykazu A, dział V, poz. 3 z rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, czyli, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, gdyż w spornym okresie skarżący pracował stale i w pełnym wymiarze jako maszynista ciężkich maszyn budowlanych lub drogowych.

Sąd Apelacyjny rozstrzygnął sprawę po wyroku Sądu Najwyższego z 25 lutego 2021 r., III USKP 34/21, który przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Ma to znaczenie w ocenie obecnie zgłoszonych podstaw przedsądu, jako że Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdził, iż w sprawach o emeryturę w obniżonym wieku nie jest zaś wystarczające poprzestanie na nazwie zajmowanego stanowiska pracy bez próby ustalenia, jakie faktycznie prace wykonywał skarżący i czy stanowią one rodzaj prac wymienionych w załączniku A do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w

szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43).

Z tej perspektywy w sprawie znaczenie miały ustalenia faktyczne i zastosowanie prawa w indywidualnej sprawie skarżącego. Natomiast kwestie materialnoprawne i łączone z nimi wątki procesowe (dowodowe) nie są nowe. Nie składają się na pierwszą i drugą podstawę przysądu, zgłoszone w obecnym wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Przedmiotem zainteresowania pierwszej podstawy przysądu, czyli istotnego zagadnienia prawnego – art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. oraz drugiej podstawy przysądu, czyli kwalifikowanej potrzeby wykładni przepisów wynikającej z poważnych wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie – art. 398 §1 pkt 2 – są kwestie o znaczeniu uniwersalnym, dotyczące samego prawa.

Podkreśla się te różnice między podstawami przysądu, gdyż istotne zagadnienie prawne nie może być zredukowane do kwestii podstawowych, które nie budzą wątpliwości prawnych. W przeciwnym razie funkcja przysądu będzie bezprzedmiotowa i postępowanie kasacyjne stanie się kolejną powszechną instancją.

Podobna ocena odnosi się do drugiej podstawy przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż przedmiotem jej zainteresowania jest tylko sam przepis prawa ze względu na kwalifikowane wątpliwości w wykładni przepisu lub ze względu na rozbieżności w orzecznictwie.

Natomiast to co należy do oceny prawidłowości zastosowania prawa w indywidualnej sprawie skarżącego na etapie przysądu to domena podstawy przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Skarga może być przyjęta do rozpoznania tylko wtedy, gdy jest oczywiście uzasadniona. Skarżący musi wykazać naruszenie prawa, które bez wątpliwości prowadzą do stwierdzenia, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Innymi słowy nie wystarczy sama zasadność skargi kasacyjnej, gdyż wymaga się wskazania i wykazania aż oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Wykraczać to może ponad potrzebę argumentacji, wszak skarżący nie odwołuje się we wniosku do podstawy przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Nie może być też kolizji, gdyż oczywista zasadność skargi nie może składać

się na istotne zagadnienia prawne, albowiem to co jest oczywiście zasadne nie może być jednocześnie istotnym problemem prawnym.

Przechodząc do oceny zgłoszonych podstaw przysądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. należy stwierdzić, że poruszone we wniosku kwestie nie są nowe.

Zgłoszone zagadnienie prawne nie składa się na istotne zagadnienie prawne z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., gdyż nie wykracza poza zwykłą wykładnię prawa. Treść zagadnienia wprost to potwierdza - odwołuje się do art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. „*w związku z potrzebą wykładni przepisów wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów ...*”. Należy odróżnić istotne zagadnienie prawne od wykładni, gdyż są to odrębne podstawy przysądu (prawodawca wyraźnie je odróżnia – art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Wskazanie na potrzebę wykładni przepisów nie wystarcza do stwierdzenia istotnego zagadnienia prawnego, bowiem istotne zagadnienie prawne to problem prawny rzeczywiście istniejący, dotychczas nie rozstrzygnięty w orzecznictwie, opracowany na podstawie analizy prawa, orzecznictwa, po której to wpierw sam skarżący może stwierdzić, iż problem prawny rzeczywiście występuje i dlatego Sąd Najwyższy powinien rozpoznać zagadnienie. Brak jest tego we wniosku bowiem nie sformułowano istotnego zagadnienia prawnego.

Prawo do wcześniejszej emerytury warunkuje praca w szczególnych warunkach określona w rozporządzeniu wykonawczym, czyli uprawnienie wynika z takiej pracy na określonym stanowisku, stale i w pełnym wymiarze. Świadcstwo pracy w szczególnych warunkach jest tylko dowodem, który z założenia powinien potwierdzać faktyczną pracę na danym stanowisku pracy w szczególnych warunkach.

Gdy Zakład Ubezpieczeń Społecznych kwestionuje świadcstwo pracy, to spór rozpoznaje sąd ubezpieczeń społecznych. Wówczas prócz dowodu z dokumentów dowodem mogą być też zeznania świadków. Pracownik może też wykazywać, że pracodawca wystawił nieprawidłowe świadcstwo pracy, gdyż faktycznie wykonywał prace w szczególnych warunkach.

Przykładowo było szereg spraw na tle sporów o pracę górniczą w kopalni węgla brunatnego, w których Zakład Ubezpieczeń Społecznych zasadnie zakwestionował poświadczenia wykonywania pracy górniczej (zob. z wielu choćby

wyroki Sądu Najwyższego: z 28 kwietnia 2010 r., I UK 339/09, I UK 337/09; z 2 czerwca 2010 r., I UK 25/10).

Innymi słowy, niezależnie od treści świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub jego braku w sądowym postępowaniu odwoławczym sprawa po odwołaniu od decyzji organu rentowego staje się sprawą cywilną i sąd ustala stan faktyczny, czyli czy ubezpieczony wykonywał jako pracownik pracę w szczególnych warunków. Świadectwo pracy jest wówczas tylko dowodem, który podlega ocenie. Nie ma tu zatem problemów prawnych o randze istotnego zagadnienia prawnego, które ma na uwadze art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Odpowiedź na zagadnienie nie może być negatywna, bo dowodami z zeznań świadków można ustalać faktyczny charakter wykonywanych przez ubezpieczonych prac. Potwierdzają to zeznania świadków po wyroku Sądu Najwyższego z 25 lutego 2021 r. w tej sprawie.

Tak samo należy ocenić drugą zgłoszoną podstawę przedsądu, czyli z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., jako że skarżący nie wykazuje poważnych wątpliwości w wykładni przepisu lub rozbieżności w orzecznictwie sądów. Podstawa ta spełnia się wtedy, gdy sam przepis prawa budzi wątpliwości, a nie wtedy, gdy dochodzi do naruszenia tego przepisu, bo wówczas może to składać się na podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., czyli na naruszenie prawa w indywidualnej sprawie skarżącego, ale nie na podstawę przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Innymi słowy wniosek nie wykazuje, że § 2 ust. 2 rozporządzenia jest źródłem poważnych rozbieżności interpretacyjnych. Nie wykazuje rozbieżności w orzecznictwie i Sąd Najwyższy nie stwierdza takich rozbieżności, gdyż w przeciwnym razie dla ujednolicenia orzecznictwa z urzędu podjąłby uchwałę w składzie powiększonym. Nie decyduje nazwa stanowiska pracy lub jej opis w dokumencie (świadectwie, zaświadczeniu), lecz rzeczywisty charakter pracy, który musi odpowiadać pracy w szczególnych warunkach wymienionej w rozporządzeniu z 8 lutego 1983 r. i być wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Obowiązuje tu wskazany w rozporządzeniu reżim dokumentacyjny. Wynika to wprost § 1 i § 2 rozporządzenia, przy czym zarządzenia resortowe nie stanowią już źródła prawa w ujęciu ustawy zasadniczej, jednak mogą mieć znaczenie pomocnicze w wykładni i stosowaniu prawa (z wielu zob. choćby wyroki Sądu

Najwyższego: z 16 grudnia 2004 r., II UK 79/04; z 20 października 2005 r., I UK 41/05; z 13 listopada 2008 r., II UK 88/08; z 10 lutego 2009 r., II UK 199/08).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

O kosztach orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c., zważając na wynik sprawy, niepowodzenie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz dotychczasowe obciążenie skarżącego kosztami postępowania.

(M.D.)

[ał]